

Ommen Otmansweg Noord-Arriëns (gemeente Ommen)

Een proefsleuvenonderzoek (IVO-P)

Salisbury
ARCHEOLOGIE B.V.

RAPPORT
17.135

A.G.J. Hullegie

Ommen-Otmansweg Noord-Arriëns (gemeente Ommen)

Een proefsleuvenonderzoek (IVO-P)

A.G.J. Hullegie

Rapport 17.135

Colofon

Ommen Otmansweg Noord-Arriëns
Een proefsleuvenonderzoek (IVO-P)

Een onderzoek in opdracht van de gemeente Ommen

Salisbury Archeologisch Rapport 17.135

A.G.J. Hulleger

Beheer en plaats van documentatie
Salisbury Archeologie b.v.

Versie 2.0, 22 december 2017 (definitief)

Autorisatie — dr. D.A. Gerrets (senior KNA-Archeoloog)

SalisburyArcheologie bv

Vestiging Noord-Nederland
Vaart z.z. 7a
9401 GE Assen
085-3031540
www.salisburybv.nl
info@salisburybv.nl

ISSN 2468-4538

Inhoud

Locatie en administratieve gegevens	7
1 Aanleiding tot het onderzoek	8
1.1 Onderzoekskader en onderzoekslocatie	8
1.2 Voorafgaand onderzoek	9
1.3 Archeologische verwachting	10
1.4 Doel van het onderzoek	13
1.5 Onderzoeksvragen	13
2 Resultaten proefsleuvenonderzoek	14
2.1 Inleiding	14
2.2 Proefsleuf 1	14
2.3 Proefsleuf 2	16
2.4 Kijkgaten	19
2.5 Vondstmateriaal	21
2.6 Samenvatting	22
3 Beantwoording onderzoeksvragen	23
4 Waardering, conclusie en selectieadvies	25
4.1 Waardering	25
4.2 Conclusie	26
4.3 Aanbevelingen	26
Literatuur	27
Lijst van afbeeldingen	28
Bijlage 1: Verwachtingskaart vooronderzoek Transect	29
Bijlage 2: Vondstlocaties oppervlaktekartering Transect	30
Bijlage 3: Spoorbeschrijvingen	31

Locatie en administratieve gegevens

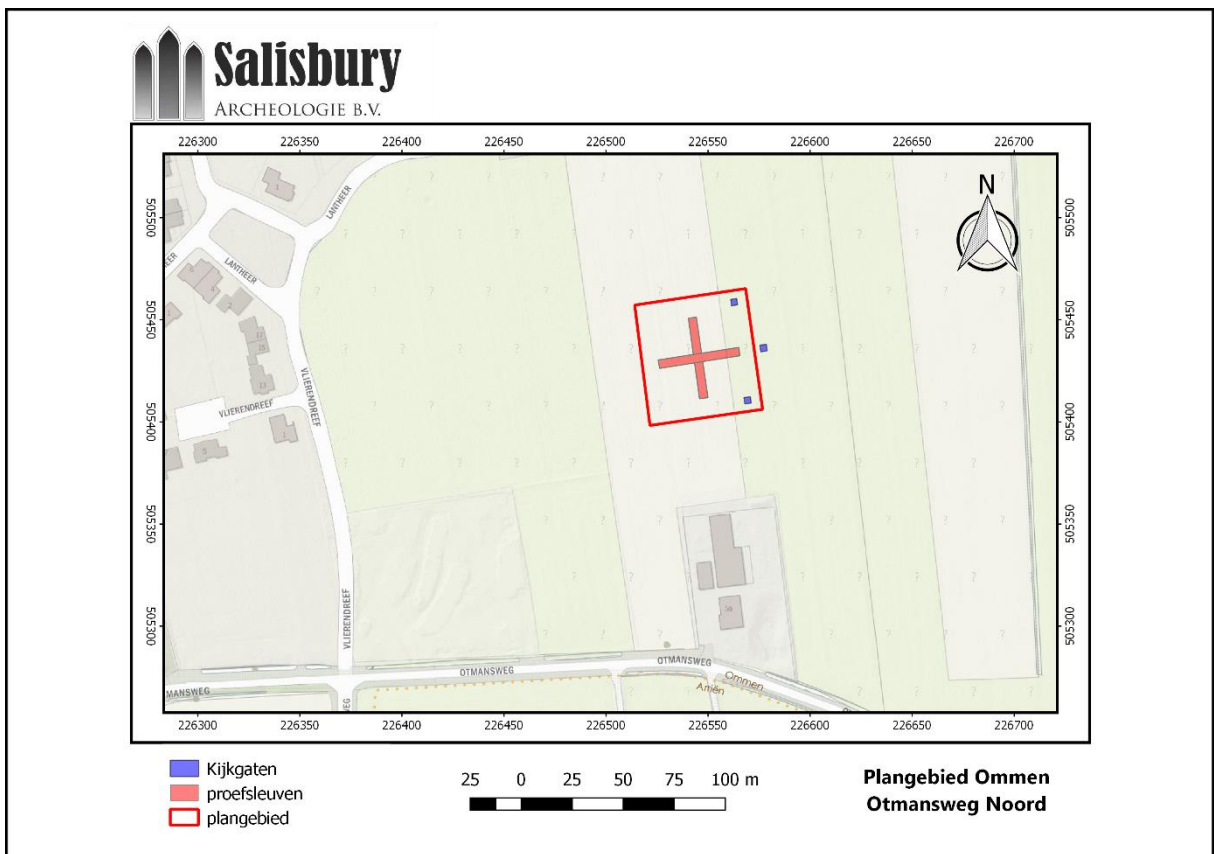
Projectnaam	Ommen-Otmansweg Noord-Arriëns
Projectcode	20172118
Type onderzoek	Proefsleuvenonderzoek (IVO-P)
OM-nummer	4573247100
Projectleider	D.A. Gerrets
Contact	T: 085 3031540 M: 06 14979316 E: danny.gerrets@salisburybv.nl
Opdrachtgever	Gemeente Ommen
Contact	Postbus 100 7731 AC Ommen Contactpersoon: dhr. R. Schlepers (Afd. rd) E: remko.schlepers@ommen-hardenberg.nl
Bevoegde overheid	Gemeente Ommen, Namens deze: K. Meijer Postbus 500 7770 BA Hardenberg koert.meijer@ommen-hardenberg.nl
Plaats	Ommen/Noord-Arriëns
Gemeente	Ommen
Provincie	Overijssel
Kaartblad	22C
Centrum coördinaat	226.547/505.479
Oppervlakte	Circa 3.300m ²
NAP-hoogte maaiveld	4,9 tot 5,7 m +NAP.
Uitvoering onderzoek	13-11-2017
Beheer en locatie documentatie	Salisbury Archeologie b.v. en e-depot

1 Aanleiding tot het onderzoek

1.1 Onderzoekskader en onderzoekslocatie

In opdracht van de gemeente Ommen heeft Salisbury Archeologie b.v. een Inventariserend VeldOnderzoek-Proefsleuven (IVO-P) uitgevoerd in het plangebied Otmansweg 5a te Ommen/Noord-Arriëns. Het plangebied aan de Otmansweg maakt deel uit van de toekomstige woningbouwlocatie Ommen-Oost. Ten behoeve van deze voorgenomen ruimtelijke ontwikkeling zijn reeds diverse archeologische vooronderzoeken uitgevoerd. Daaruit is naar voren gekomen dat binnen het onderhavig plangebied een archeologische vindplaats wordt verwacht, mogelijk een graf(veld) uit de periode Bronstijd-IJzertijd. Daarop heeft de gemeente Ommen besloten dat ter hoogte van de vermoedelijke archeologische vindplaats eerst een proefsleuvenonderzoek moet plaatsvinden op basis waarvan de vervolgstappen kunnen worden bepaald.

Voor dit onderzoek is een Programma van Eisen (PvE) opgesteld door J. Bex en P. Fijma van Greenhouse Advies (Bex & Fijma 2017). Het plangebied heeft een totaal oppervlak van 3.300 m². Het proefsleuvenonderzoek is uitgevoerd door dhr. Dr. D.A. Gerrets (senior KNA-Archeoloog) en A.G.J. Hullegie MA (KNA-archeoloog) conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 4.0) in week 46 van 2017.

Afb. 1. Overzicht van het plangebied en de geplande proefsleuven en kijkgaten.

1.2 Voorafgaand onderzoek

In 2013 is door Vestigia een bureauonderzoek (Weerheim *et al* 2013) uitgevoerd in het kader van de uitbreiding van Ommen in de plangebieden Boerenerven/sportpark en Ommen-Oost fase 1. Het plangebied van het proefsleuvenonderzoek valt binnen het plangebied Ommen-Oost in het deel ten noorden van de Otmansweg. Het bureauonderzoek heeft geresulteerd in een gespecificeerde verwachtingskaart waar het door Salisbury Archeologie uit te voeren proefsleuvenonderzoek valt binnen een zone met gematigde archeologische verwachting op sporen vanaf het Laat-Paleolithicum/Neolithicum tot en met de Late Middeleeuwen. Het valt echter ook binnen een zone die is aangemerkt als 'aandachtsgebied historische boerderijen/bewoning.' Geadviseerd is om in zones met deze verwachtingswaarde een vervolgonderzoek uit te voeren in de vorm van een verkennend booronderzoek.

Dit verkennende booronderzoek is in november 2013 uitgevoerd door Transect (Nales 2014). Hierbij werd duidelijk dat er in het onderzochte gebied een zwak glooiend dekzandlandschap aanwezig is met een tweetal dekzandruggen. Op basis van de resultaten van het booronderzoek is een archeologische verwachtingskaart opgesteld (bijlage 1). Het plangebied van het proefsleuvenonderzoek dat door Salisbury Archeologie is uitgevoerd, is met een zwart kader aangegeven. Dit gebied valt binnen een zone met middelhoge verwachting.

Voor de gebieden met een middelhoge, hoge en zeer hoge verwachting is door Transect bij graafwerkzaamheden karterend onderzoek aanbevolen. Aangeraden werd om in gebieden met een middelhoge verwachting in de vorm van een oppervlaktekartering uit te voeren aangezien de vondstlaag van een eventueel aanwezige vindplaats in de bouwvoor zal zijn opgenomen.

In 2014 is deze oppervlaktekartering door Transect uitgevoerd (Kerkhoven 2014). Hierbij is een gebied als vindplaats aangemerkt (bijlage 2). Er zijn hier tijdens de kartering twee vondsten aangetroffen. Het gaat om een wandfragment handgevormd aardewerk uit waarschijnlijk de periode van de Bronstijd (1800-800 voor Chr.) tot en met de IJzertijd (800-12 voor Chr.) en een fragment gecalcineerd bot; waarschijnlijk een crematierest. Beide vondsten zijn in elkaars directe nabijheid gedaan, op een onderlinge afstand van 12 m. Aangeraden werd om een proefsleuvenonderzoek uit te voeren om de vindplaats af te bakenen.

1.3 Archeologische verwachting

Zoals vermeld is door Greenhouse Advies een Programma van Eisen opgesteld in opdracht van de gemeente Ommen. Hierin is een uitgebreide archeologische verwachting gespecificeerd voor het plangebied gebaseerd op eerder uitgevoerd onderzoek. (Bex & Fijma 2017).

Regionale archeologische en cultuurlandschappelijke context.

Voor het grotere kader wordt verwezen naar het rapport bij de gemeentelijke verwachtingskaart en het bureauonderzoek van Vestigia (Weerheijm *et al.* 2013). Hier wordt ingegaan op de directe omgeving van het onderzoeksgebied, gebaseerd op de vooronderzoeken. De oudste bekende vondsten langs het Vechtdal zijn meer dan 70.000 jaar oud. Deze vondsten dateren uit het Laat-Paleolithicum, de tijd van de jager-verzamelaars. Vuurstenen voorwerpen en mogelijk de resten van een jachtkampje bij Gramsbergen geven aan dat er in die tijd reeds sprake was van menselijke aanwezigheid en activiteit in het Vechtdal (Bex & Fijma 2017).

Tijdens het Mesolithicum raakte het Vechtdal met bos begroeid. Vele vondsten in het Vechtdal van vuurstenen werktuigen of resten van kampementen dateren uit deze periode, waaronder ook vondsten in de nabije omgeving van het huidige plangebied. Vanaf het Neolithicum vestigden de eerste boeren zich in het Vechtdal, met name de boeren van de zogenaamde Trechterbekercultuur (ca. 3400-2750 v. Chr.). Ook van de boeren van de Trechterbekercultuur zijn sporen teruggevonden in de nabije omgeving van het plangebied (Bex & Fijma 2017).

Tijdens het Laat-Neolithicum (2850-2000 v. Chr.) en de Vroege Bronstijd (2000-1800 v. Chr.) groeide de bevolking gestaag en werd de omgeving steeds meer in cultuur gebracht. In deze periode ontstonden de grafheuvels. Het cultuurlandschap breidde zich verder uit vanaf de Midden-Bronstijd (1800 -1100 v. Chr.) en in de IJzertijd (800 – 12 v. Chr.). Op de zandruggen aan weerszijden van de Vecht ontstonden veel nieuwe nederzettingen. In de Late Bronstijd, vanaf ca. 1200 v. Chr. kwam een einde aan het gebruik om alleen de elite te begraven in grafheuvels en deden collectieve urnenvelden hun intrede (Bex & Fijma 2017).

In de Romeinse tijd (12 v. Chr. 450 na Chr.) lag de Vecht net buiten het Romeinse rijk. In deze periode lagen de erven nog bovenop de zandruggen; in de eeuwen erna verschoven zij naar de flanken. Na de Romeinse tijd lag het Vechtdal eerst in de invloedssfeer van de Saksen, na Karel de Grote werd het opgenomen in het Frankische rijk en daarmee deed het Christendom zijn intrede. De bisschop van Utrecht vestigde in de Vroege Middeleeuwen (450-1050 na Chr.) zijn macht in het Vechtdal door talloze boerderijen aan zijn bezit toe te voegen. Vanaf de Late Middeleeuwen werd hij hier ook wereldlijk heerser (Bex & Fijma 2017).

De eerste vermelding van het esdorp Arriën dateert uit 1381, Ommen werd reeds in 1133 genoemd. In de Late Middeleeuwen ontstonden langs de Vecht aaneengesloten akkers die zich over de zandruggen uitstrekten. De boerderijen verschoven naar de rand van de ruggen. Door het opbrengen van plaggen en mest ontstonden de zogenaamde esdekken, zoals ook in het zuiden van het huidige plangebied. Door het steken van plaggen en het kappen van bos ontstaan steeds meer heidevelden en stuifzanden in en rond het Vechtdal. Vanaf 1900 vond weer bosaanplant plaats en werden de laatste woeste gronden ontgonnen (Bex & Fijma 2017).

Aard en ouderdom van de vindplaats(en)

Het is voorafgaande aan dit proefsleuvenonderzoek nog niet duidelijk of er binnen het plangebied/onderzoeksgebied daadwerkelijk een (intacte) archeologische vindplaats voorkomt. Op basis van de uitgevoerde veldkartering, waarbij er een aardewerkscherf (wandfragment) uit de periode Bronstijd-IJzertijd werd aangetroffen en een fragment gecalcineerd (door verbranding) bot, lijkt er sprake te kunnen zijn van een graf of grafveld uit voorgenoemde periode. Het proefsleuvenonderzoek zal hierover meer duidelijkheid moeten gaan verschaffen. Ook het aantreffen van vindplaatsen uit andere archeologische periodes valt onder de mogelijkheden (Bex & Fijma 2017).

Begrenzing en oppervlakte van de vindplaats(en)

Op het moment zijn er binnen het plangebied nog geen vindplaatsen bekend. Het proefsleuvenonderzoek zal hierover meer duidelijkheid moeten gaan verschaffen. Op basis van de tijdens de veldkartering gedane prehistorische vondsten of aanwijzingen die een vindplaats doen vermoeden, lijkt de vindplaats zicht te bevinden in een zone van ca. 55 x 60 m (3.300 m², Bex & Fijma 2017).

Bodemopbouw en archeologische stratigrafie of diepte vondstlagen

Volgens het uitgevoerde verkennende booronderzoek (Nales 2013) bestaat de bodem ter hoogte van het plangebied uit Veldpodzolgronden met daar omheen Gooreerdgronden. Het maaiveld ligt ter plaatse rond de +6 m NAP. Er is sprake van zwakke glooiingen van dekzand. Ter hoogte van de toekomstige proefsleuven ligt zeer fijn, matig siltig zand. Uiteraard zijn de toplagen in dit landbouwgebied geroerd (bouwvoor). Het is echter op basis van de boorbeschrijvingen in de bijlagen van het rapport niet eenvoudig herleidbaar hoe de bodemopbouw precies is en tot welke diepte de boringen zijn gezet. Het lijkt erop dat de ongeroerde laag zich op een diepte vanaf 30 cm –mv bevindt. (Bex & Fijma 2017).

Aangezien de archeologische vondsten, die aanleiding geven tot het uitvoeren van een proefsleuvenonderzoek, op het maaiveld zijn aangetroffen, zal de archeologische laag of de verwachte archeologische sporen zich in de toplagen bevinden of op het grensvlak van de bewerkte grond (bouwvoor) met de ongeroerde lagen. Ten behoeve van het proefsleuvenonderzoek dient rekening te worden gehouden dat de archeologisch kansrijke laag en dus het toekomstig vlak zich op een diepte variërend tussen de 25 tot 100 cm –mv bevindt. Er wordt uitgegaan van een vlak.

Historisch grondgebruik en bebouwing

Het plangebied maakte tot rond 1900 deel uit van de heidegronden. In de eerste helft van de 20^e eeuw is het terrein ontgonnen en tot vandaag de dag ingezet voor de landbouw (gras en akker). Er heeft in historische tijden hoogstwaarschijnlijk nooit bebouwing gestaan.

Structuren en sporen

Sporen zijn te verwachten in de vorm van crematiegraven, urnenvelden of vlakgraven, aangezien eerder een stuk gecalcineerd bot en aardewerk (urn?) is aangetroffen. De graven kunnen zich manifesteren als geïsoleerde plekken met een accumulatie van organisch of anorganisch materiaal maar kunnen ook in groepen voorkomen. De graven kunnen oorspronkelijk zijn voorzien van greppels (kring, sleutelgat, hoekig) en palen of een heuvel.

Op basis van het eerder aangetroffen gecalcineerde bot, worden geen inhumatiegraven verwacht echter is dat niet uit te sluiten. Onverbrand bot en eventueel oorspronkelijke houten bekisting zal niet tot slecht bewaard zijn gebleven. Mogelijk zijn er wel silhouetten waar te

nemen. Naast bovengenoemde structuren en sporen kunnen ook restanten van nederzettingen of sporen van landgebruik worden verwacht. Deze zouden kunnen bestaan uit waterkuilen of paalkuilen, vlakhaarden en haardkuilen, staaksporen, ingravingen van depotvondsten, plattegronden, greppels, waterputten, etc.

Anorganische artefacten

Op basis van het vooronderzoek en onderzoeken of archeologische resten uit de omgeving kan men ervan uitgaan dat de volgende anorganische resten aangetroffen kunnen worden: voor de perioden kenmerkend aardewerk, bewerkt en/of verbrand vuursteen, natuursteen, glas en restanten van metalen voorwerpen. De graven kunnen zijn voorzien van aardewerken urnen (met inhoud van crematieresten) en bijgiften in de vorm van aardewerk, metaal of natuursteen.

Organische artefacten

De kans dat eventuele gebruiksvoorwerpen van hout, been, leer, textiel en dergelijke bewaard zijn gebleven, is gezien de lithologische context (zand) en de verwachte grote ouderdom zeer klein vanwege de relatief diepe laagste grondwaterstand die hier op meer dan 120 cm –mv staat.

Archeozoölogische en botanische resten

In de diepere archeologische lagen of sporen die tot in het grondwater reiken kunnen resten verwacht worden in de vorm van zaden, pollen, verbrand hout en bot (w.o. slachtafval). In de zandlagen boven de grondwaterspiegel worden alleen verbrande/verkoalde/gecalcineerde botanische resten en botmateriaal verwacht. Aangezien de grondwatertrap ter plaatse van de proefsleuven GWT VI is, worden enkel organische resten op relatief grote diepte verwacht, dat wil zeggen dieper dan 120 cm –mv.

Menselijke resten

Gelet op de bodemopbouw en de verwachte archeologische context of conserveringsomstandigheden wordt de aanwezigheid van onverbrande menselijke resten (inhumatiegraven) onwaarschijnlijk geacht. Mogelijk kunnen nog wel lijksilhouetten voorkomen als gevolg daarvan. Indien er tegen de verwachting in toch nog (vermoedelijke) menselijke resten worden aangetroffen, dient direct een fysisch antropoloog of soortgelijke specialist ingeschakeld te worden. Tezamen met de bevoegde overheid en opdrachtgever dient het vervolg te worden bepaald (verwerkt in een oplegnotitie o.i.d.).

De menselijke resten dienen in principe in deze fase te worden geborgen. Indien de menselijke resten van (sub)recente herkomst lijken, dient vanzelfsprekend direct contact te worden opgenomen met het lokale bevoegde gezag en/of politie. Op basis van het vooronderzoek kunnen met name crematiegraven of crematieresten worden verwacht. Indien hiervan daadwerkelijk sprake is, dient in het veld (direct) contact te worden opgenomen met een specialist of deskundige voordat eventueel over wordt gegaan op de verdere documentatie en berging daarvan.

Voorafgaande aan het veldonderzoek dient dus met een specialist te worden kortgesloten dat hiervan mogelijk sprake kan zijn en dat er van die kundige inzet gebruikt kan gaan worden. Indien bij de aanleg van het vlak blijkt dat er een relatief groot aantal crematiegraven (in clusters als in omvang) voorkomt, wordt het proefsleuvenonderzoek gestaakt op die locatie. In overleg met de bevoegde overheid en opdrachtgever wordt bekeken hoe het eventuele vervolgonderzoek vorm krijgt (doorstart proefsleuven, specialistisch onderzoek of opgraving, behoud in situ).

Gaafheid en conservering

Op basis van de veldkartering waarbij vondsten op het maaiveld zijn aangetroffen wordt verwacht dat de vondstlaag deels verdwenen of op zijn minst gedeeltelijk verstoord is en voornamelijk de dieper ingegraven grondsporen nog aanwezig zijn. Omdat de ondergrond gloeit, kan de verstoringsgraad of afdekking van het archeologisch vlak/sporenniveau variëren. Het is onduidelijk wat de daadwerkelijke gaafheid en conservering is. Het proefsleuvenonderzoek zal hier meer duidelijkheid over moeten gaan verschaffen (doelstelling).

1.4 Doel van het onderzoek

Algemene doelstelling van het proefsleuvenonderzoek is het achterhalen of er daadwerkelijk een archeologische vindplaats voorkomt. Als dit het geval is dient de aard en de begrenzing ervan nader gespecificeerd te worden. Uiteindelijk dient dit te resulteren in een waardering van de vindplaats mocht deze aanwezig zijn. Daarnaast moet het oostelijk deel van het terrein nog onderzocht worden op mogelijke archeologische resten om de eerder uitgevoerde kartering te toetsen. Dit kan alsnog middels een veldkartering indien het een (kale) akker betreft of middels het graven van enkele kijkgangen.

Indien ter hoogte van de proefsleuven een vindplaats wordt aangetroffen, is het van belang daarvan dus zoveel mogelijk de inhoudelijke en fysieke kwaliteit (aard, ouderdom, omvang, gaafheid, conservering) vast te stellen en deze te documenteren. Op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek kan de bevoegde overheid een besluit nemen over de vervolgstappen.

1.5 Onderzoeksvragen

Bodemopbouw en landschap

- Is er daadwerkelijk een archeologische vindplaats aanwezig?
- Zo ja, wat is de aard, conservering, omvang en ouderdom van de archeologische resten?
- Hoe is de opbouw van het profiel (lithologische laagopvolging en bodemhorizonten)?
- Indien het onderzoek geen archeologische resten oplevert of categoriaal beperkte: Welke verklaring is hiervoor te geven? Hoe kunnen de eerder aangetroffen archeologische indicatoren dan verklaard worden?

Graven of het dodenbestel

- Is er sprake van de aanwezigheid van graven, zo ja hoe manifesteren deze zich in aard, positie, voorkomen, ouderdom/periode, bijgiften, aantal, gaafheid, etc?

Sporen en structuren

- Wat is de aard, ligging, functie en/of conservering van de sporen en structuren?

Vondsten

- Welke vondsten (artefacten) zijn gedaan? Wat is de aard, datering, conservering, etc., daarvan?

Waardebepaling

- Wat is de inhoudelijke en fysieke kwaliteit van de aangetroffen resten?
- Is er een verwachting dat buiten het nu onderzochte gebied nog resten van deze vindplaats aanwezig zijn?

Behoudsperspectief

- Is de vindplaats behoudswaardig?

Conclusie, evaluatie, aanbevelingen

- Welke strategische en methodische aanbevelingen kunnen worden gegeven voor vervolgonderzoek, zowel binnen dit onderzoeksgebied als in aangrenzende of naburige percelen?

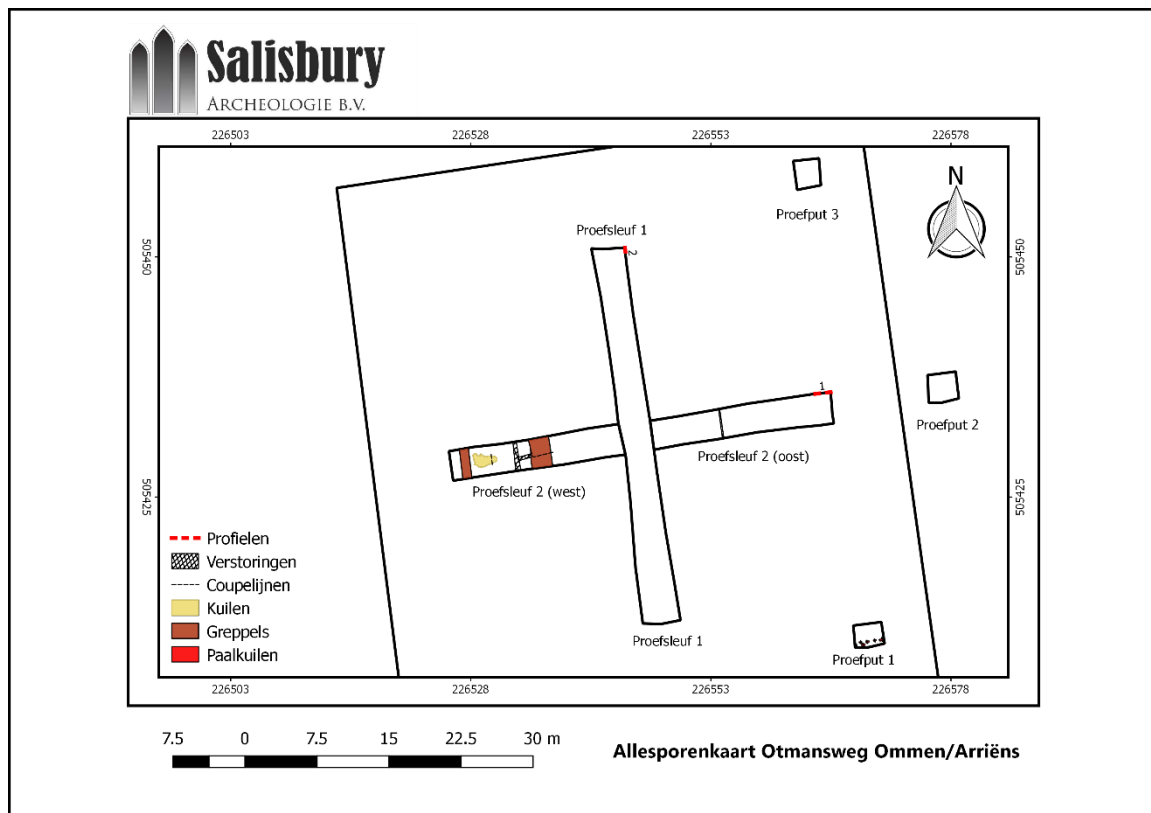
2 Resultaten proefsleuvenonderzoek

2.1 Inleiding

Binnen het plangebied zijn op basis van het PvE twee proefsleuven gegraven (4 x 40 m) in de vorm van een kruis (afb. 2). Hierbij is proefsleuf 1 als eerste uitgegraven gevolgd door het westelijke deel van proefsleuf 2 en vervolgens het oostelijke deel van deze proefsleuf. Ook zijn drie kijkputten gegraven (3,0 x 3,0 m) aan de oostzijde van de proefsleuven. Tijdens het onderzoek is laagsgewijs verdiept waarbij 1 vlak is aangelegd in de top van de C-horizont. De diepte van de werkputten varieerde van 4,9 tot 5,7 m +NAP. In beide proefsleuven is aan één zijde het vlak verdiept voor het documenteren van de profielkolommen. Per proefsleuf is één profielkolom gedocumenteerd van minimaal 1,0 m breed. Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 4.0 en de aanvullende eisen zoals weergegeven in het Programma van Eisen (Bex & Fijma 2017).

2.2 Proefsleuf 1

Bij de aanleg van proefsleuf 1 zijn op een groot aantal diergangen na geen sporen aangetroffen (zie afb. 2 en 3).

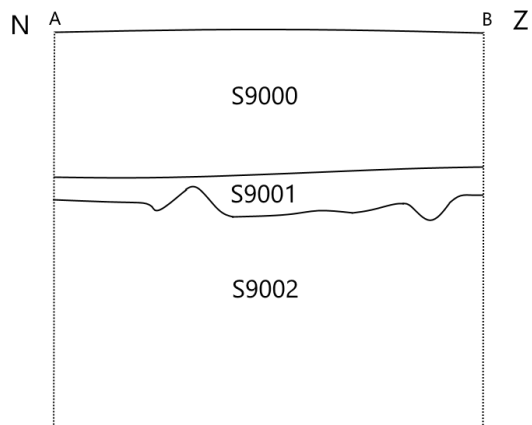

Afb. 2. Allesporenkaart plangebied

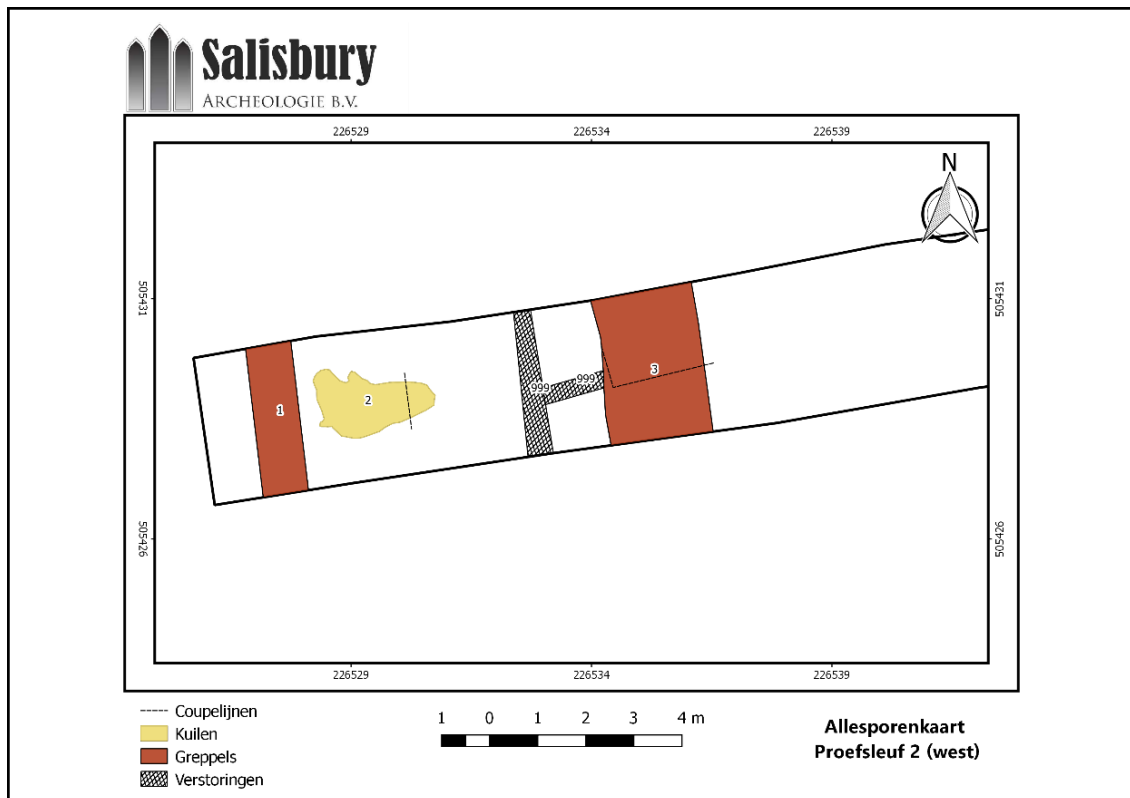
Afb. 3. Overzichtsfoto proefsleuf 1 (fotorichting: zuid)

In profiel 1 (afb 4) is de bodemopbouw gedocumenteerd. Aangetroffen is een bouwvoor (S9000) van ca. 40 cm dik die bestaat uit donkerbruin/zwart, matig siltig, sterk humeus, matig fijn zand. Gezien de dikte van de bouwvoor is het aannemelijke dat er sprake is van (een restant van) een esdek. De bouwvoor wordt opgevolgd door een overgangslaag (S9001) die bestaat uit donkergeel, zwak humeus, zwak siltig matig fijn zand met roestvlekken. Er is duidelijk sprake van bioturbatie en verstoring door ploegen. Onder deze laag is de C-horizont aanwezig die gevormd wordt door lichtgeel, zwak siltig matig fijn zand met lichte roestvlekken. In deze laag zijn verschillende humeuze bandjes herkend die slechts millimeters dik zijn.

Afb. 4. Profielkolom 1 aan de noordzijde van werkput 1 (fotorichting: oost)

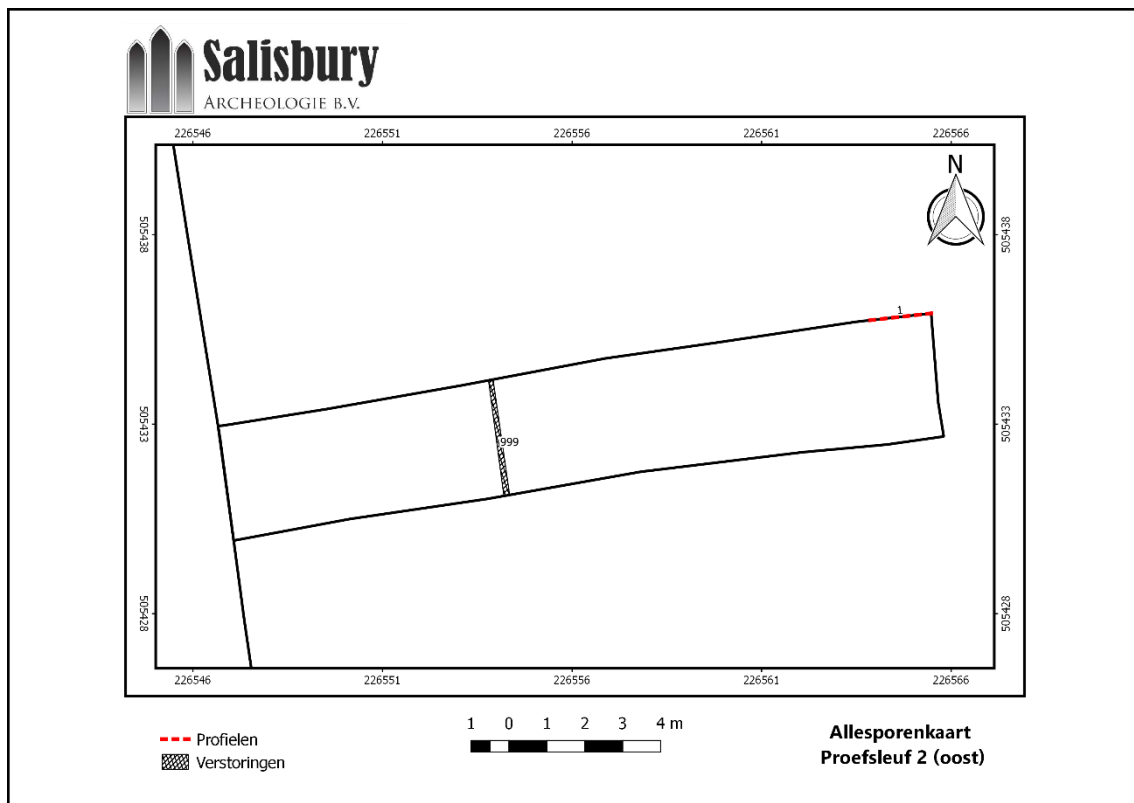
2.3 Proefsleuf 2

Afb. 5. Allsporenkaart proefsleuf 2 (west)

Afb. 6. Overzicht westelijke deel proefsleuf 2 (fotorichting: oost)

Afb. 7. Allesporenkaart proefsleuf 2 (oost)

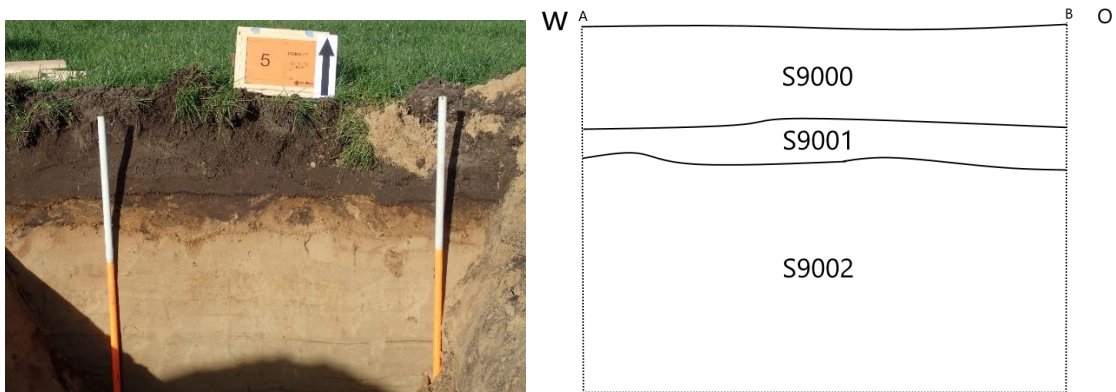
Afb. 8. Overzicht oostelijke deel proefsleuf 2 (fotorichting: oost)

Proefsleuf 2 is in twee delen opgegraven, een westelijk deel (afb. 5 en 6) en een oostelijk deel (afb. 7 en 8). Aan de westzijde zijn een tweetal ondiepe greppels aangetroffen (S1 en S3) en een ovale vlek (S2). Ook zijn een aantal ploegsporen aangetroffen (S999). Aan de oostzijde van werkput 2 is alleen een moderne drainagesleuf aangetroffen (S999). Spoor 2 en 3 zijn machinaal verdiept en vervolgens gefotografeerd (afb.9). De sporen zijn niet getekend aangezien het hier gaat om moderne greppeltjes. De vulling van de in werkput 2 aangetroffen sporen bestaat uit donkerbruin/zwart, sterk humeus, matig fijn, matig siltig zand.

Afb. 9. Coupe spoor 3 (links) en spoor 2 (rechts)

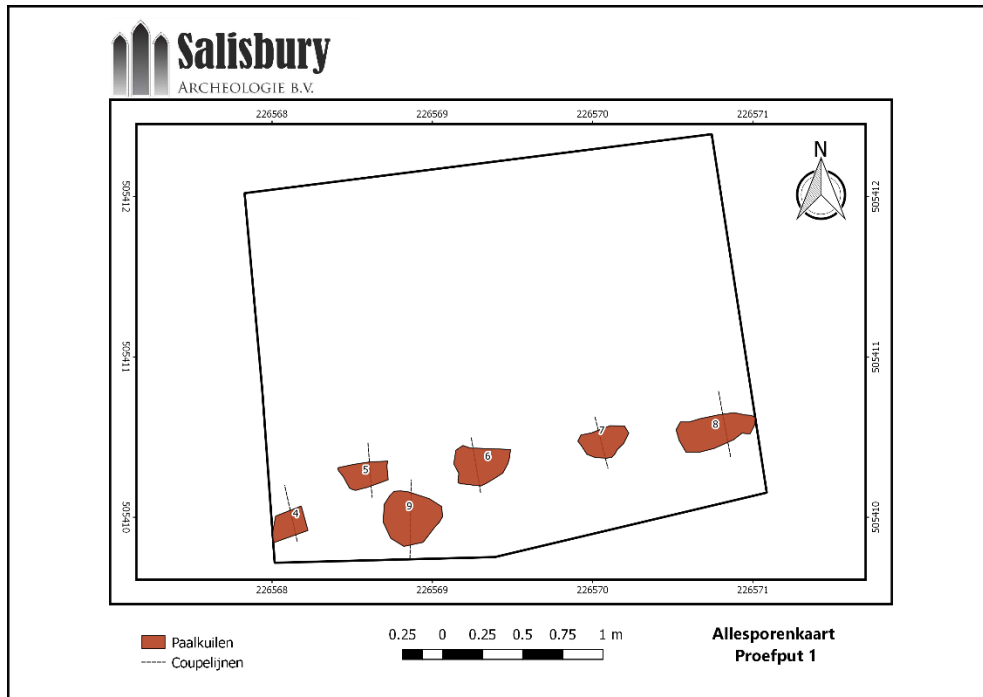
Aan de oostzijde van werkput 2 is een profiel gedocumenteerd (afb. 10). In dit profiel is dezelfde bodemopbouw aangetroffen als in profiel 1 is beschreven. De bouwvoor (S9000) is hier 32 cm dik die ook hier uit donkerbruin/zwart, matig siltig, sterk humeus, matig fijn zand bestaat. Hieronder is de circa 12 cm-dikke overgangslaag (S9001) aangetroffen die bestaat uit donkergeel, zwak humeus, zwak siltig matig fijn zand met roestvlekken. Ook hier is de invloed van bioturbatie en ploegen goed zichtbaar. Onder deze laag is de C-horizont aanwezig die gevormd wordt door lichtgeel, zwak siltig matig fijn zand met lichte roestvlekken. Ook hier is de gelaagdheid met humeuze bandjes goed te zien.

Afb. 10. Profiel 2 aan de oostzijde van proefsleuf 2 (fotorichting noord)

2.4 Kijkgaten

In kijkgaten 2 en 3 (werkput 3 en 4) zijn geen sporen of vondsten aangetroffen (zie afb. 2, 12 en 13). De bodemopbouw wijkt in deze proefputten niet af van de in profiel 1 en 2 beschreven stratigrafie. In kijkgat 1 zijn in het vlak een aantal sporen aangetroffen die in lijn lijken te liggen (afb. 11 en 12). Spoor 9 lijkt modern en is een stuk humeuzer dan de overige sporen. De overige sporen werden in het vlak als een rij paalsporen geïnterpreteerd en zijn gefotografeerd, ingemeten en getekend.

Afb. 11. Kijkgat t 1: overzicht sporen en profielen

Afb. 12. Overzicht kijkgat 1 (fotorichting oost)

Afb. 13. Overzicht kijkgat 2 (fotorichting oost)

Afb. 14. Overzicht kijkgat 3 (fotorichting oost)

Alle sporen in kijkgat 1 zijn gecoupeerd. Het spoor dat in het vlak als modern werd aangemerkt (S9) is vrij onregelmatig maar is mogelijk een moderne paalkuil (afb. 17). In het spoor is een stukje verbrande leem aangetroffen bij de aanleg van het vlak. De overige sporen zijn zeer onduidelijk en lijken natuurlijk (zie afb. 15 en 16). In deze sporen is geen vondstmateriaal aangetroffen. De vulling van spoor 4 tot spoor 8 bestaat uit donkerbruin/zwart, zwak humeus matig fijn, zwak siltig zand. Zoals gezegd zijn deze sporen onduidelijk, tot maximaal 6 cm diep met een zeer heterogene vulling. Het valt niet met zekerheid te zeggen of het hier paalsporen betreft. Uit geen van deze sporen is vondstmateriaal afkomstig wat enige houvast biedt voor een nadere datering.

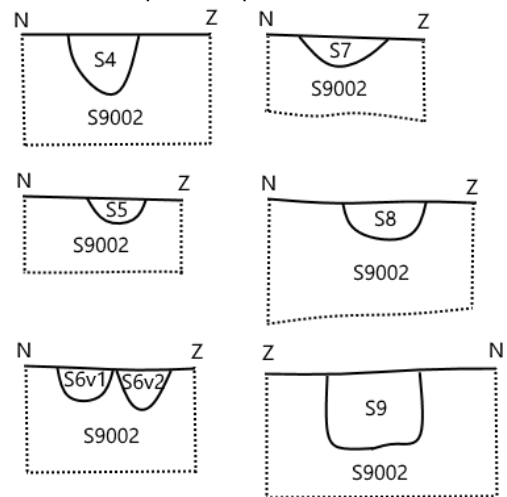
Afb. 15. Coupe spoor 5-8

Afb. 17. Coupefoto spoor 9

Afb. 16. Coupefoto spoor 4

Afb. 18. Coupetekeningen S4-S9

2.5 Vondstmateriaal

Er is verder vrijwel geen vondstmateriaal aangetroffen gedurende het proefsleuvenonderzoek. Ter hoogte van het kruispunt van werkput 1 en 2 zijn direct aan de oostzijde en aan de westzijde scherven aangetroffen (vondstnummer 1 en 2). Het materiaal is gedateerd in de Nieuwe Tijd en bestaat uit een onbepaalde scherf faience en een fragment van een schaal met loodglazuur (vondstnummer 1). Ook is een scherf van een porseleinen kopje aangetroffen (vondstnummer 2). In werkput 5 zat in spoor 9, die als modern is geïnterpreteerd, een brokje verbrande klei (vondstnummer 3). Er is tijdens het onderzoek verder geen nieuwe vuursteen en/of gecalcineerd bot aangetroffen, terwijl daar wel gericht naar is gezocht.

2.6 Samenvatting

Er is tijdens het proefsleuvenonderzoek geen aanwijzing aangetroffen voor de aanwezigheid van een vindplaats. Aan de westzijde van proefsleuf 2 zijn een aantal moderne sporen aangetroffen die niet van belang zijn voor dit onderzoek. In proefsleuf 1, kijkgat 2 en kijkgat 3 zijn geen sporen aangetroffen. Kijkgat 1 leek in het vlak waardevolle resten op te leveren aangezien een aantal sporen in lijn werden aangetroffen die deden denken aan een rij paalkuilen. Het couperen van de sporen leverde echter door de geringe diepte van de sporen en het ontbreken van enig vondstmateriaal weinig informatie op over de aard van deze sporen. Zo valt niet met zekerheid te zeggen dat het paalsporen betreft, terwijl evenmin uitsluitel te geven valt over hun ouderdom. Spoor 9 is, gezien de zwarte humeuze vulling, van jongere datum, maar valt evenmin met zekerheid als paalkuil te interpreteren.

Het vondstmateriaal aangetroffen tijdens het onderzoek is zeer summier en aangetroffen in de bouwvoor bij het aanleggen van het vlak. Het betreft aanlegvondsten die gedateerd kunnen worden in de Nieuwe Tijd. Deze vondsten komen uit de bouwvoor die, gezien de dikte, opgebracht lijkt te zijn. Het brokje verbrande leem uit spoor 9 zou ook goed uit de bouwvoor afkomstig kunnen zijn. Er is tijdens het onderzoek geen aardewerk, gecalcineerd bot of vuursteen aangetroffen.

3 Beantwoording onderzoeksvragen

Is er daadwerkelijk een archeologische vindplaats aanwezig? Zo ja, wat is de aard, conservering, omvang en ouderdom van de archeologische resten?

Binnen het plangebied zijn geen overtuigende aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van een archeologische vindplaats. De aangetroffen sporen in proefsleuf 2 zijn modern. Van de sporen aangetroffen in kijkgat 1 valt niet met zekerheid te zeggen of het paalsporen betreft en de mogelijke ouderdom van deze sporen is ongewis.

Hoe is de opbouw van het profiel (lithologische laagopvolging en bodemhorizonten)?

De bodemopbouw bestaat uit een bouwvoor (S9000) die bestaat uit een circa 40 cm-dik pakket donkerbruin/zwart, matig siltig, sterk humeus, matig fijn zand. De dikte van de bouwvoor doet denken aan een moderne bouwvoor met hieronder (een restant van) een esdek. Hieronder is een overgangslaag (S9001) waargenomen die bestaat uit donkergeel, zwak humeus, zwak siltig matig fijn zand met roestvlekken. Er is duidelijk sprake van bioturbatie en verstoring door ploegwerkzaamheden. Onder deze laag is de C-horizont aanwezig die gevormd wordt door lichtgeel, zwak siltig matig fijn zand met lichte roestvlekken. In deze laag zijn verschillende humeuze bandjes herkend die slechts millimeters dik zijn.

Indien het onderzoek geen archeologische resten oplevert of categoriaal beperkte: Welke verklaring is hiervoor te geven? Hoe kunnen de eerder aangetroffen archeologische indicatoren dan verklaard worden?

In het rapport van de oppervlaktekartering werd al aangegeven dat het gebied vrij vondstarm is. Op basis van twee vondsten is een mogelijke vindplaats aangemerkt. Het fragment gecalcineerd bot dat is aangetroffen is niet met zekerheid als menselijk gedetermineerd. Als het hier gaat om dierlijk bot is deze vondst minder waardevol als indicator voor een vindplaats. Dierlijk bot kan zeer goed meegekomen zijn als grond is opgebracht op het perceel. In het geval van menselijk bot is dit veel minder waarschijnlijk.

Het wandfragment handgevormd aardewerk uit de periode Bronstijd tot en met de IJzertijd is wel een goede indicator voor de aanwezigheid van een archeologische vindplaats. Aangezien het gaat om oppervlaktevondsten afkomstig uit de bouwvoor is het echter niet onwaarschijnlijk dat het hier gaat om opgebracht materiaal. Er is echter geen nieuw vondstmateriaal aangetroffen dat te dateren valt in dezelfde periode, terwijl daar wel naar is gezocht.

Is er sprake van de aanwezigheid van graven, zo ja hoe manifesteren deze zich in aard, positie, voorkomen, ouderdom/periode, bijgiften, aantal, gaafheid, etc?

Er is geen enkele indicatie aangetroffen voor de aanwezigheid van graven. Er is geen bot aangetroffen en er zijn geen sporen aangetroffen die gerelateerd kunnen zijn aan begravingen of crematies.

Wat is de aard, ligging, functie en/of conservering van de sporen en structuren?

De aangetroffen sporen in werkput 2 zijn vrijwel zeker modern en goed geconserveerd. In kijkgat 1 zijn 6 sporen aangetroffen die in het vlak als paalkuil geïnterpreteerd zijn. Spoor 9 bleek een recente paalkuil te zijn. De overige sporen zijn zeer ondiep, hebben een zeer heterogene vulling en bieden te weinig houvast om van paalsporen te kunnen spreken. Bovendien enig dateerbaar materiaal uit deze sporen.

Welke vondsten (artefacten) zijn gedaan? Wat is de aard, datering, conservering, etc., daarvan?

Er zijn slechts drie scherven keramiek aangetroffen die gedateerd zijn in de Nieuwe Tijd en afkomstig zijn uit de bouwvoor. Het betreft een fragment porselein, een fragment faience en een fragment aardewerk met loodglazuur. In spoor 9 is bij de aanleg van het vlak een fragmentje verbrande leem aangetroffen. Dit spoor is geïnterpreteerd als moderne paalkuil.

Wat is de inhoudelijke en fysieke kwaliteit van de aangetroffen resten?

De aangetroffen vondsten hebben geen archeologisch relevante informatie opgeleverd. Het vondstmateriaal is goed geconserveerd. De aangetroffen sporen zijn niet relevant voor de onderzoeksvragen gesteld in het PvE. De moderne sporen in proefsleuf 2 zijn goed geconserveerd. De als natuurlijk geïnterpreteerde sporen in kijkgat 1 zijn vlekkelig, onregelmatig en vaag. Spoor 9, dat als modern is geïnterpreteerd, is wel goed geconserveerd.

Is er een verwachting dat buiten het nu onderzochte gebied nog resten van deze vindplaats aanwezig zijn?

Er zijn in het proefsleuvenonderzoek geen aanwijzingen gevonden voor een vindplaats. Er is een zeer lage verwachting voor het aantreffen van een vindplaats buiten de gegraven proefsleuven en proefputten binnen het plangebied.

Is de vindplaats behoudswaardig?

Niet van toepassing.

Welke strategische en methodische aanbevelingen kunnen worden gegeven voor vervolgonderzoek, zowel binnen dit onderzoeksgebied als in aangrenzende of naburige percelen?

De aanbevelingen worden in hoofdstuk 4 uitgebreid behandeld.

4 Waardering, conclusie en selectieadvies

4.1 Waardering

Inleiding

De resultaten van het uitgevoerde veldwerk zijn de basis van de waardering van een vindplaats. Deze waardestelling resulteert in een aanbeveling aan het bevoegd gezag met betrekking tot het vervolgtraject. De waardering is uitgevoerd volgens protocol 4003 Inventariserend Veldonderzoek (Landbodems) versie 4.0 en de bijlage bij de protocollen IV: Waarderen van Vindplaatsen versie 4.0. De waardering van een vindplaats wordt vastgesteld aan de hand van de criteria beleving, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit.

De beleving van de vindplaats valt uiteen in twee criteria 'schoonheid' en 'belevingswaarde'. Bij beide gaat het vooral om zichtbare monumenten. Schoonheid is de esthetische landschappelijke waarde van een archeologisch monument, die in de zichtbaarheid van het monument tot uiting komt. Deze waarde is gebaseerd op de zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement, vorm en structuur en relatie met de omgeving. Herinneringswaarde is de herinnering die het archeologisch monument oproept over het verleden. Deze waarde is gebaseerd op verbondenheid met feitelijke historische gebeurtenissen en associatie met toegeschreven kwaliteit of betekenis.

De fysieke kwaliteit van de vindplaats is gebaseerd op de criteria gaafheid en conservering. De gaafheid is de mate van niet-verstoord zijn en stabiliteit van de fysieke omgeving. De conservering geeft de mate waarin archeologisch vondstmateriaal bewaard is gebleven aan. Bij 5 of meer punten is een vindplaats behoudenswaardig. Bij een middelmatige tot lage score (vier punten of minder) wordt er naar de inhoudelijke kwaliteitscriteria gekeken om te bepalen of de vindplaats toch behoudenswaardig is.

De inhoudelijke kwaliteit wordt uitgedrukt in waarden voor zeldzaamheid, informatie, ensemble en representativiteit. Zeldzaamheid is de mate waarin een bepaald type monument schaars is (of is geworden) voor een periode of in een gebied. Informatiewaarde is de betekenis van een monument als bron van kennis over het verleden. De ensemblewaarde (of contextwaarde) is de eerwaarde die aan een monument wordt toegekend, op grond van de mate waarin sprake is van een archeologische en landschappelijke context. De representativiteit is tenslotte de mate waarin een bepaald type monument karakteristiek is voor een periode dan wel een gebied voorkomt.

Eerst wordt er een afweging gemaakt op basis van de drie inhoudelijke kwaliteitscriteria; zeldzaamheid, informatiewaarde en ensemblewaarde. Bij een bovengemiddelde score van 7 of meer punten is de vindplaats behoudenswaardig. Bij een lagere score wordt nagegaan of het criterium representativiteit van toepassing is. De beoordeling is, drie punten voor hoge, twee punten voor middelhoge en één punt voor lage kwaliteit.

Scoretabel

De beoordeling is opgedeeld in hoog (drie punten), middelhoog (twee punten) en laag (één punt). Voor het plangebied is in onderstaande scoretabel de waardestelling van het plangebied ingevuld.

Waarden	Criteria	Score		
		Hoog	Midden	Laag
Beleving	Schoonheid	Wordt niet gescoord		
	Herinnerings-waarde	Wordt niet gescoord		
Fysieke kwaliteit	Gaafheid			1
	Conservering			1
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid			1
	Informatiewaarde			1
	Ensemblewaarde			1
	Representativiteit			1

4.2 Conclusie

Zoals eerder vermeld zijn tijdens het proefsleuvenonderzoek geen overtuigende aanwijzingen aangetroffen voor de aanwezigheid van een vindplaats. Aan de westzijde van proefsleuf 2 zijn een aantal moderne sporen aangetroffen die niet van belang zijn in de licht van de vraagstellingen van dit onderzoek. In proefsleuf 1, kijkgat 2 en kijkgat 3 zijn geen sporen aangetroffen. Kijkgat 1 leek in het vlak mogelijk waardevolle archeologische resten te bevatten vanwege de aanwezigheid van een aantal sporen in lijn die deden denken aan een rij paalkuilen. In de coupes werd al snel duidelijk dat er geen sprake is van overtuigende paalsporen die zouden kunnen wijzen op de aanwezigheid van een structuur. Ook het jongere spoor 9 is niet met zekerheid als paalkuil te interpreteren. Het vondstmateriaal dat is aangetroffen tijdens het onderzoek is zeer summier. Het betreft aanlegvondsten die gedateerd kunnen worden in de Nieuwe Tijd. Deze vondsten komen uit de bouwvoor die opgebracht lijkt te zijn gezien de dikte. Het brokje verbrande leem uit spoor 9 zou ook goed uit de bouwvoor afkomstig kunnen zijn. Het is, zoals vermeld, aangetroffen bij de aanleg van het vlak.

4.3 Aanbevelingen

Op basis van het bureauonderzoek en het verkennend booronderzoek is aan het plangebied een hoge archeologische verwachtingswaarde toegekend. Op basis van de resultaten van proefsleuvenonderzoek kan echter worden geconcludeerd dat de hoge verwachtingswaarde van het plangebied naar laag kan worden bijgesteld. Het onderzoek heeft geen overtuigende aanwijzingen voor de aanwezigheid van een archeologische vindplaats opgeleverd. De kans op het aantreffen van een (intacte) archeologische vindplaats in het plangebied wordt zeer klein ingeschat. Met het oog op de voortgaande planontwikkeling adviseert Salisbury Archeologie b.v. het plangebied vrij te geven voor de voorgenomen ingrepen.

Met betrekking tot de aanbevelingen/bevindingen uit onderhavig onderzoek dient contact opgenomen te worden met het bevoegd gezag, in dit geval de gemeente Ommen. Ook voor het vrijgegeven plangebied bestaat altijd de mogelijkheid dat er tijdens graafwerkzaamheden toch losse sporen en vondsten worden aangetroffen. Op grond van artikel 5.10 van de Erfgoedwet 2016, dient zo spoedig mogelijk melding te worden gemaakt van de vondst bij de gemeente, provincie of de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Literatuur

Bex, J. & P. Fijma, 2017: *Archeologisch onderzoek Otmansweg noord te Ommen Programma van Eisen IVO-P*, Huissen.

Kerkhoven, A.A., 2014: *Ommen-Oost (fase 1) – Otmansweg Noord. Een archeologisch Inventariserend Veldonderzoek (IVO) door middel van een oppervlaktekartering*, Utrecht (Transect-rapport 416).

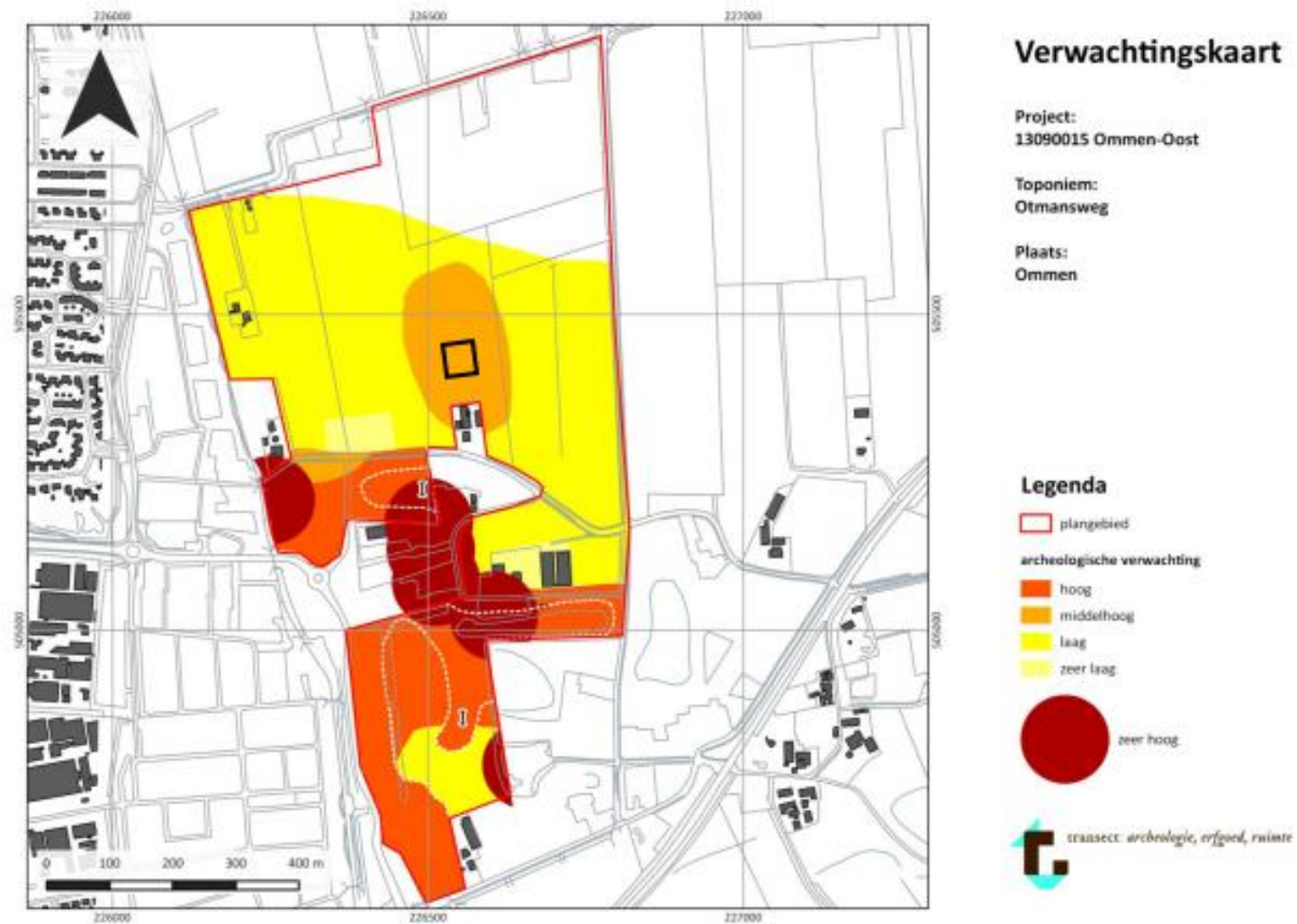
Nales, T., 2013: *Ommen, Ommen-Oost, Gemeente Ommen (Overijssel), Inventariserend veldonderzoek (IVO; verkennende fase)*, Utrecht (Transect-rapport 361).

Weerheijm, W.J., et al., 2013: *Archeologisch vooronderzoek ten behoeve van het bestemmingsplan Ommen Oost en Boerenerven/sportpark, gemeente Ommen, Ruimtelijk advies op basis van bureauonderzoek*, Amersfoort (rapportnummer V 1101).

Lijst van afbeeldingen

Afb. 1.	Overzicht van het plangebied en de geplande proefsleuven en kijkgaten.....	8
Afb. 2.	Allesporenkaart plangebied	14
Afb. 3.	Overzichtsfoto proefsleuf 1 (fotorichting: zuid)	15
Afb. 4.	Profielkolom 1 aan de noordzijde van werkput 1 (fotorichting: oost)	15
Afb. 5.	Allesporenkaart proefsleuf 2 (west).....	16
Afb. 6.	Overzicht westelijke deel proefsleuf 2 (fotorichting: oost)	16
Afb. 7.	Allesporenkaart proefsleuf 2 (oost).....	17
Afb. 8.	Overzicht oostelijke deel proefsleuf 2 (fotorichting: oost).....	17
Afb. 9.	Coupe spoor 3 (links) en spoor 2 (rechts).....	18
Afb. 10.	Profiel 2 aan de oostzijde van proefsleuf 2 (fotorichting noord)	18
Afb. 11.	Kijkgat t 1: overzicht sporen en profielen	19
Afb. 12.	Overzicht kijkgat 1 (fotorichting oost)	20
Afb. 13.	Overzicht kijkgat 2 (fotorichting oost)	20
Afb. 14.	Overzicht kijkgat 3 (fotorichting oost)	20
Afb. 15.	Coupe spoor 5-8.....	21
Afb. 16.	Coupefoto spoor 4.....	21
Afb. 17.	Coupefoto spoor 9.....	21
Afb. 18.	Coupetekeningen S4-S9	21

Bijlage 1: Verwachtingskaart vooronderzoek Transect

Bijlage 2: Vondstlocaties oppervlaktekartering Transect

Vondstlocaties

Project:
Oppervlaktekartering

Toponiem:
Otmansweg noordzijde

Plaats:
Ommen

Legenda

vondstlocatie

archeologische vindplaats

plangebied

archeologische verwachting

hoog

middelhoog

laag

Bijlage 3: Spoorbeschrijvingen

Put	Vlak	Spoor	Vulling	Type	Waarneming	Kleur	Textuur	Inclusies	Opmerkingen
1		9000		laag	profiel	dbr/zw	Zs2, mf	H3,	bouwvoor
1		9001		laag	profiel	dgeel	Zs1, mf	H0, r2	inspoelingslaag, veel bioturbatie
1		9002		laag	profiel	lgeel	Zs1, mf	H1 gelaagd, r1	gelaagd met humeuze bandjes
2		9000		laag	profiel	dbr/zw	Zs2, mf	H3,	bouwvoor
2		9001		laag	profiel	dgeel	Zs1, mf	H0, r2	inspoelingslaag, veel bioturbatie
2		9002		laag	profiel	lgeel	Zs1, mf	H1 gelaagd, r1	gelaagd met humeuze bandjes
2	1	1	1	greppel	vlak	dbr/zw	Zs2, mf	H3	
2	1	2	1	kuil	vlak	dbr/zw	Zs2, mf	H3	
2	1	3	1	greppel	vlak	dbr/zw	Zs2, mf	H3	
5	1	4	1	onbekend	vlak	dbr/zw	Zs1, mf	H1	proefput 1
5	1	5	1	onbekend	vlak	dbr/zw	Zs1, mf	H1	proefput 1
5	1	6	1	onbekend	vlak	dbr/zw	Zs1, mf	H1	proefput 1
5	1	7	1	onbekend	vlak	dbr/zw	Zs1, mf	H1	proefput 1
5	1	8	1	onbekend	vlak	dbr	Zs1, mf	H1	proefput 1
5	1	9	1	paalkuil	vlak	zw	Zs1, mf	H2, homogene vulling	proefput 1